

## Biblické písně Antonína Dvořáka: cesta z Ameriky do Evropy a zpět<sup>1</sup>

Alena Benešová

Za svého pobytu v Americe zkomponoval Antonín Dvořák několik významných děl. Mezi ta nejosobnější a nejniternější se řadí písňový cyklus, *Biblické písně op. 99*. Písně pro klavír a zpěv byly zkomponovány během několika dní. Za života skladatele se instrumentace pro malý orchestr dočkala jen první pětice z nich. Tato studie se zaměřuje na recepci písní, přičemž uveřejňuje nové skutečnosti týkající se provedení díla v Anglii, a to ještě za skladatelova života. Předkládá také doklad o dalším, dosud neznámém autorovi instrumentace písní pro Newyorskou filharmonii.

### Úvod

V duchovní hudbě Antonína Dvořáka (1841–1904) se odráží jeho hluboká víra v Boha a často zrcadlí skladatelovo vnitřní rozpoložení a rozjímání. Jedním z takových duchovních děl je i cyklus *Biblických písní op. 99* zkomponovaný během pobytu v Americe, kam byl pozván Jeanette Thurberovou, aby pomohl jako ředitel newyorské konzervatoře rozvíjet tamější hudbu.

Písně začal Dvořák komponovat 5. března roku 1894 a skončil už o tři týdny později, 26. března. Cyklus je prostoupen nejen Dvořákovou vírou, ale i nešťastnými událostmi, které odrážejí hned několik nepříjemných skutečností a smutných zpráv, jež přicházely od listopadu roku 1893. Zprávy se týkaly osobností, které Dvořák znal a se kterými se osobně přátelil. Zasáhlo ho úmrtí ruského skladatele a blízkého přítele P. I. Čajkovského (†6. 11. 1893) a dirigenta H. G. von Bülowa (†12. 2. 1894). Ta nejtěživější slova však přicházela z Čech. Dvořákův otec František, kterému bylo již osmdesát let, byl vlivem těžké nemoci upoután na lůžko. Všechny tyto skutečnosti byly pro silně věřícího skladatele umocněny dobou před Velikonocemi.<sup>2</sup> Zmíněné okolnosti mohly být oním impulzem vedoucím k napsání písní, jejichž text vycházel z Davidových žalmů *Bible Kralické*.

<sup>1</sup> Příspěvek vznikl za podpory MŠMT, grant IGA\_FF\_2020\_011 (Kontexty české a slovenské hudební kultury).

<sup>2</sup> Otakar Šourek, *Antonín Dvořák*. 3. vyd. (Praha: Hudební matice Umělecké besedy 1947), 140–141.

Cyklus tvoří deset písní pro sólový hlas, komponovaný původně pro alt nebo baryton s průvodem klavíru. První písně *Při řekách Babylónských* a *Pozdvihuj oči svých k horám* Dvořák započal a dokončil dne 5. března 1894. Dnes jsou tyto písně v cyklu uvedeny pod čísly 7 a 9. Píseň označená č. 2 *Skrýše má a pavéza má ty jsi* byla zkomponována též během jediného dne, 7. března 1894. Trojice písní č. 1 *Oblak a mrákota*, č. 6 *Slyš, ó Bože volání mé* a č. 10 *Zpívejte Hospodinu píseň novou* byly započaty 13. března 1894. Písně Dvořák dokončoval postupně, každou v jiný den. Nejprve hned druhý den, 14. března 1894, dokončil *Zpívejte Hospodinu píseň novou*. Za dva dny, 15. března 1894, dopsal *Oblak a mrákota*, pátý den, 18. března 1894, *Slyš, ó Bože volání mé*. Během tvorby těchto písní však skladatel rozpracoval 15. března 1894 píseň č. 4 *Hospodin jest můj pastýř*, kterou dokončil hned následujícího dne.

O písních se Dvořák poprvé zmínil svému nakladateli Simrockovi 20. dubna 1894: „Velice rád Vám řeknu něco bližšího o svých menších nových skladbách, které jsem zde právě dokončil. Mám sonatinu pro housle a klavír [...], Suitu v A dur pro klavír [...] dále mám deset nových písní (dva sešity) na texty z Písma svatého a myslím, že ta suita a ty písně jsou to nejlepší, co jsem dosud v této oblasti dokázal.“<sup>3</sup> O dva měsíce později, 30. června 1894, se z korespondence dozvídáme, že jsou písně Simrockem v dopise Dvořákovi označeny jako *Biblické písně*. Toto označení, které s největší pravděpodobností vzešlo od nakladatele, Dvořák akceptoval. Písně byly vytištěny roku 1895 v úpravě pro klavír nakladatelstvím Simrock v Berlíně a od samého začátku byly sestaveny do dvou sešitů po pěti písních ve třech jazykových úpravách, a to v češtině, němčině a angličtině.<sup>4</sup> Největší dohady před samotným vydáním probíhaly ohledně korektur textu v německém jazyce. Podle Simrocka nebylo možné vzhledem k textu udržet v některých písních neporušenou melodickou linku. V dopise odeslaném 5. července 1894 Dvořák píše:

Milý příteli Simrocku! Také české překlady nejsou stejné. Každé vydání Bible má jinou deklamaci, a tak je samozřejmé, že německý text nebude přiléhat k notám. Tomu však lze lehce odpomoci. Každý rozumný dobrý hudebník může přizpůsobit noty textu, aniž by melodii podstatně změnil; musí se ovšem někdy jedna, dvě či dokonce více not přidat, ovšem jen opakovat noty, většinou v předtaktí – v jambu, který česká řeč nemá ráda. Tak jsem včera prohlédl Bibli od Mosese Mendelssoona 1783 a shledávám, že to půjde zcela dobře.<sup>5</sup>

<sup>3</sup> Klaus Döge, *Antonín Dvořák: život, dílo, dokumenty*. Vyd. 1. (Praha: Vyšehrad, 2013), 285.

<sup>4</sup> Jarmil Burghauser a John Clapham, *Dvořák: tematický katalog, bibliografie, přehled života a díla*. 2. (rev. a dopl.) vyd. (Praha: Bärenreiter Editio Supraphon 1996), 309.

<sup>5</sup> Antonín Dvořák, *Antonín Dvořák. Korespondence a dokumenty: kritické vydání svazek 3*. Ed. Milan Kuna, Ludmila Bradová (Praha, 1989), 272–275.

Konverzace následně ustala až do 1. listopadu 1894, kdy Dvořák obdržel dopis, ve kterém Simrock oznamuje, že písně v německém textu úplně přepracoval, jelikož není možné se řídit doslovně biblickým textem.

Na uveřejnění písní v trojjazyčné úpravě reagoval Antonín Vlk ve vědeckém měsíčníku *Hlídká*.<sup>6</sup> Simrockovu vydání vytykal špatné rozdělení českých slabik, které demonstroval na konkrétních příkladech (*os-tříhal, kus-tanovením, us-tavič-ně* apod.). Hudební část díla pak okomentoval následovně: „Skvělou náhradou je část hudební. Nesnadno nalézt v hudební literatuře moderní druhého příkladu, kde by skladatel prostou melodii a průvodem jednoduchým, veskrze průzračným docílil, tak mocného dojmu [...]. Každá nota, každé znaménko v plném svém významu; nic vedlejšího, nic zbytečného. [...]“<sup>7</sup> Po Dvořákově smrti se tímto dílem zabýval Emil Axman, který v roce 1910 v časopise *Dalibor* přiblížil skladatelovu zbožnost a víru obsaženou v písních následovně:

Jsou to mystické modlitby hluboce věřícího člověka, který neklesá v životním boji, ale má mocnou oporu ve víře; jsou to žalmové zpěvy, ve kterých nicotný, malý člověk koří se před velikostí boha, uznává kající svou nepatrnost, prosí za odpuštění a sílu. Jsou to exaltované výkřiky, bázlivé ve svém projevu a hlasité v líčení a opěvování Hospodina. [...] Biblické písně jsou zhudebněním hlubokého mlčení, a přece hlasitého volání, jsou zakřiknutím světského člověka a pohroužením do nejhlubší noci nitra duše lidské [...].<sup>8</sup>

## První veřejná provedení u nás a v Anglii

První veřejně provedená píseň byla údajně píseň č. 6 *Slyš, ó Bože volání mé dne 26. září 1895* v Mladé Boleslavi. Zpívat ji tehdy měla slečna Schellerová. První provedení s orchestrem je pak spojeno se vznikem České filharmonie. Nezpochybnitelný Dvořákův úspěch a sláva nejen v Evropě, ale též ve světě byla důvodem, proč byl první koncert vyhrazen právě Dvořákovým dílům, které měl skladatel sám dirigovat. Zahajovací koncert se uskutečnil 4. ledna 1896 pod Dvořákovým vedením. Součástí koncertu byla i první pětice zinstrumentovaných *Biblických písní*. Koncert se stal velikou událostí a avizován byl v dobovém tisku již několik dní dopředu:

Česká filharmonie pořádá v sobotu první svůj koncert, který slibuje účastníkům za neobyčejně levný peníz požitky řádné. Vzhledem k hudebnímu účelu, jež vytkl si tento spolek, podporu totiž vdovám a sirotkům po svých členech, diriguje první tento koncert slavný náš Dvořák. Program sestává pouze z jeho skladeb

<sup>6</sup> Antonín Vlk, „Biblické písně“, *Hlídká: Městník vědecký* XV, č. 10 (1898): 781–782.

<sup>7</sup> Tamtéž.

<sup>8</sup> Emil Axman, „Dvořákovy Biblické písně“, *Dalibor* 32, č. 26 (1909–1910): 187–188.

a to: Třetí Rapsodie, Biblické písně (zapěje člen Nár. div. p. Šír), jež jsou v Praze novinkou. [...] <sup>9</sup>

Z recenzí na koncert pak shledáváme, že písně byly kladně přijaty:

Skládati nepřebásněný text žalmů Davidových odvážit se může jen umělec, jehož bohatý hudební sloh je s to úplně zastříti chatrnost mluvy překladu, stojíc svými obrazy a podobenstvími s moderním světem v příkrém odporu. [...] Zpěvní hlas projevuje se většinou recitativně, deklamace slova je velice pečlivá, průvod při veškeré jednoduchosti vždy případný, forma jasná a uhlazená. [...] Za pětici čísel (p. Šírem vkusně a výrazně přednášených), jest číslo čtvrté pravým skvostem. Zde vzlétnul duch skladatelův k oněm nadpozemským jasným výšinám, odkud zaznívají dojemné zvuky Beethovenových velebných zpěvů duchovních. <sup>10</sup>

Krátce po pražské premiéře se Dvořák vypravil do Anglie, aby v Londýně dirigoval svá díla s Londýnskou filharmonií. Po úspěchu *Biblických písní* s Českou filharmonií se rozhodl písně zahrnout do anglického programu a provést je tak v zahraniční premiéře spolu s *Violoncellovým koncertem h moll*. Pro nastávající koncert v Londýně se však Dvořák neubráníl učinit pár změn, které se týkaly především interpretace mužským hlasem. Přesto, že recenze na pražské provedení byly kladné, Dvořák nebyl s provedením písní v podání mužského hlasu zcela spokojen. V dopise ze 17. ledna 1896 Francesi Bergerovi, se kterým dojednával koncert v Londýně, se Dvořák k provedení vyjádřil následovně: „Milý příteli Bergere [...] Co se týče „Biblických písní“, musím Vám říci, že baryton se pro tuto hudbu nehodí; jestliže nebudou zpívány ženou, nepodaří se dosáhnout účinku, který jsem zamýšlel.“ <sup>11</sup> Písně původně komponovány pro nižší ženský hlas, konkrétně pro alt, tak zazněly v zahraniční premiéře v podání výtečné kontraaltistky Katheriny Fisk, jež byla Bergerem angažována výslovně pro interpretaci těchto písní.

Koncert byl avizovaný tři týdny dopředu, což dokládá recenze prvního koncertu sezony Londýnské filharmonické společnosti v deníku *The Guardian*, jež zahrnuje také pozvánku na Dvořákova díla: „Filharmonická společnost začala dnes večer svou čtyřiaosmdesátou sezónu stylově. Queen's Hall byla naplněna diváky, kteří si s potěšením vyslechli, že Antonín Dvořák přislíbil svou účast na druhém koncertě 19. března, kde bude dirigovat svůj Violoncellový koncert a Biblické písně, přičemž oba kusy návštěvníci uslyší vůbec poprvé.“ <sup>12</sup>

<sup>9</sup> „Česká filharmonie“, *Národní politika* 14, č. 2 (1896): 3.

<sup>10</sup> Karel Knittl, „Koncerty“, *Dalibor: Hudební listy* XVIII, č. 3–4 (1896): 20.

<sup>11</sup> Dvořák, *Antonín Dvořák*, 11–13.

<sup>12</sup> „The Philharmonic Society began its eighty-fourth season to-night in brilliant fashion. Queen's Hall was well filled, and the audience learned with pleasure that Antonin Dvorak had promised to

Dvořák se vypravil do Anglie 13. března 1896. Na přípravu písni měla tedy K. Fisk pouhých pět dní, neboť je začala zkoušet až po Dvořákově příjezdu, který dovezl jejich opis.<sup>13</sup> Zkoušky na koncert probíhaly ve dnech 18. a 19. března 1896.<sup>14</sup> Na zkouškách orchestru byly též přítomni reportéři, kteří nedočkavému publiku referovali o probíhajících přípravách. Prostřednictvím jejich příspěvků dnes víme, že Dvořák neměl při nácviu ani jednu připomínku k interpretaci K. Fisk, ba naopak. Na dotaz samotné zpěvačky, zda má mistr nějaké připomínky, odpověděl: „Nemám ani jednu připomínku, kterou bych učinil. Interpretujete mé písně přesně tak, jak bych to udělal já.“<sup>15</sup> Písně byly speciálně pro tento koncert upraveny, což dokládá Dvořákův dopis psaný 8. ledna 1896 F. Bergerovi: „Můj milý příteli! Nuže, navrhl bych následující: 1. Předehra „Karneval“. 2. Biblické písně, první sešit je vytištěn (ale nyní jej instrumentuji pro malý orchestr, partitura dosud neprovedena) [...]“. <sup>16</sup> O úpravách speciálně pro Londýnskou filharmonii se pak zmiňuje také *Buffalo Morning Express and Illustrated Express*: „Další kompozice představovala pět Biblických písni upravených vysloveně pro tento koncert [...]“. <sup>17</sup> Z výše uvedeného vyplývá, že Dvořák písně upravoval ještě před příjezdem. O jaké konkrétní úpravy šlo, však není z dopisu ani z recenze patrné.

Druhý koncert sezony se uskutečnil 19. března 1896 v Queen's Hall pod taktovkou Dvořáka. Hned druhý den se tiskem nesla pochvalná kritika jak na dílo, tak na zpěvaččinu interpretaci, jako například v *The Guardian*:

Dvořák byl dnes večer hrdinou filharmonického koncertu. Po své dlouhé nepřítomnosti v Londýně ho vřele přivítalo přeplněné publikum a předvedl tři ze svých kompozic, z nichž pouze jedna, symfonie G dur, byla anglickému publiku známá z provedení v roce 1890. [...] Sérii pěti Biblických písni na žalmový text byly novinkou z pera českého mistra vysloveně pro tento koncert. Písně jsou spíše improvizací povahy, ale jejich hloubka a krása je na stejné úrovni jako jejich nekonvenční povaha, kterou obdivuhodně vyjádřila paní Katharina Fisk, jež byla skladatelem dvakrát vyzvána k návratu.<sup>18</sup>

---

attend the second concert on March 19 and conduct his new violoncello concerto and his "Biblical Songs" both of which will then be heard for the first time." (všechny překlady zahraničních recenzí pocházejí od autora studie). *The Guardian*, 28. února 1896, s. 5.

<sup>13</sup> Mary Krouts, „Mary Krout's letter: Katherine Fisk's succes“, *The Inter Ocean*, 13. dubna 1896, s. 3.

<sup>14</sup> Jitka Slavíková, *Dvořák a Anglie, aneb Země, které, mnoho dlužím* (Praha: Paseka, 1994), 166–167.

<sup>15</sup> „I have not even one suggestion to make: you have interpreted my songs exactly as I would have them“. Krouts, „Mary Krout's letter“.

<sup>16</sup> Antonín Dvořák, Milan Kuna a Ludmila Bradová. *Korespondence a dokumenty. Svazek 4*. (Praha: Bärenreiter Editio Supraphon, 1995), 11–13.

<sup>17</sup> „Other compositions of Dvorak produced on this occasion were five Biblical songs, scored expressly for the concert [...]“. „In Music's Realm“, *Buffalo Morning Express and Illustrated Express*, 12. dubna 1896, s. 13.

<sup>18</sup> „Antonio Dvorak was the hero of the Philharmonic concert to-night. He was warmly greeted by

V *The Chicago Tribune* se zhodnocení zaměřovalo na vynikající výkon zpěvačky i textovou předlohu písní či jejich obsah v kontextu hudebního zpracování a orchestrace:

Skladby, které jsou dostatečně kontrastní, jsou naplněny krásou a upřímností v ilustraci orchestrálního doprovodu. Několik písní bylo zpíváno v dokonalém stylu s opravdovým uměleckým vnímáním slečny Katharine Fisk, která se na závěr za velmi hlasitého potlesku vrátila ruku v ruce se skladatelem, aby jí tak projevil své uznání.<sup>19</sup>

Dopisy Mary H. Krouts pro *The Inter Ocean* zase popisují přednes písní jako výjimečnou událost přinášející intelektuální přístup skloubený s vynikající pěveckou technikou:

Pochybuji, že by cizinec a jeho skvostná hudba našli vhodnějšího tlumočníka, ať už po stránce vokální nebo intelektuální, neboť svým obdivuhodným zvládnutím hlasu a perfektní technikou bylo její duševní procítění velmi zřetelné. První část byla věnována Hospodinu s veškerou majestátností a vznešeností; druhá část, éra lidské duše k této všemocnosti, ve které se mísí strach s úctou a vyčerpání se zoufalstvím, až po nejnežnější vyjádření důvěry a víry vrcholící bouří radosti a jásotu. Byl to umělecký triumf a nadšení publika neznalo hranic, když sám autor vedl zpěvačku na pódium poté, co si jí publikum 2× vyvolalo zpět. Úspěch Katherine Fisk byl o to výjimečnější, že si tento obtížný hudební kousek nacvičila sama během pěti dnů.<sup>20</sup>

---

a crowded audience after his long absence from London, and conducted three of his compositions, only one of which – the symphony in G introduced here by him in 1890 – was familiar to English audiences. [...] A series of five “Biblical songs” set to text taken from the Psalms and expressly scored for this concert formed the remaining novelty from the Bohemian master’s pen. They are more in the nature of improvisations than regular songs, but anyhow their depth and beauty of sentiment is on a level with their unconventionality, and they were rendered with admirable expression by Mrs. Katharine Fisk, who was twice recalled with the composer“. *The Guardian*, 20. března 1896, s. 5.

<sup>19</sup> „The songs, which are sufficiently well contrasted, are full of beauty and reverent feeling, and the sentiment of the words finds apt illustration in the orchestral accompaniments. The several numbers were sung with great refinement of style and with genuine artistic perception by Mrs. Katharine Fisk, who was very loudly applauded at the conclusion of her task and who returned, hand in hand with the composer, to bow her acknowledgments.“ „Music and Musicians“, *The Chicago Sunday Tribune*, 12 dubna 1896, s. 42.

<sup>20</sup> „It is doubtful if the stranger and wonderful music could have had a more fitting interpreter either vocally or intellectually, for, with all her admirable method, perfect technique, and absolute mastery of the voice, the mental qualities of feeling and sympathy were very marked. The first was an apostrophe to Omnipotence, reciting the majesty and power of the Almighty; the second, the era of the human soul to that Omnipotence, in which fear is mingled with adoration progressing through successive weariness and despair to the tenderest expression of trust and faith and the final

## Úpravy písní a nový nález

V dnešní době jsou písně dostupné v transpozicích pro všechny typy hlasů či v úpravách pro smíšený sbor či jako transkripce pro hudební nástroje. Tyto zásahy do úprav písní nejsou dílem skladatele. Jediným zásahem Dvořáka do díla byla již zmiňovaná úprava prvních pěti písní pro orchestr. Ještě před prvním vydáním písní v klavírní úpravě, 28. prosince 1894, se Dvořák ve svém dopise Simrockovi svěřil se svým úmyslem upravit písně pro malý orchestr: *Pěvci teď mají raději něco takového a pak je to něco nového – písně s orchestrem*.<sup>21</sup> První pěti písní zinstrumentoval ještě za pobytu v Americe v době od 4. do 8. ledna 1895. Tato úprava se však nedočkala vydání za skladatelova života. Průběžným úpravám podléhaly písně také podle toho, který hlas jej zpíval, zda mužský nebo ženský. Zbylá pětice písní byla upravena až v roce 1914 Vilémem Zemánkem k premiéře souborného provedení písní Českou filharmonií, která proběhla v listopadu téhož roku. Zemánkova instrumentace písní 6 až 10 byla vydána v roce 1929 nakladatelstvím Simrock v Berlíně. Stalo se tak dříve, nežli byla vydána Dvořákova instrumentace jeho prvních pěti písní, které byly podle originálního rukopisu publikovány v rámci kritického vydání až v roce 1960 v edici Supraphon. Přestože Dvořákova instrumentace nebyla do roku 1960 publikována, byla i přesto s úspěchem prováděna především Českou filharmonií.

Do dnešního dne se považovaly dvě výše uvedené instrumentace za jediné úpravy písní pro orchestr. Při pátrání po provádění *Biblických písní* v zahraničí byl v on-line archivu Newyorské filharmonie nalezen záznam, který dokládá, že vznikla ještě jedna, nám dosud neznámá orchestrální úprava čtyř *Biblických písní*. Úpravu písní *Při řekách babylónských*, *Popatřiž na mne a smiluj se nade mnou*, *Pozdvihuj oči svých k horám* a *Zpívejte hospodinu píseň novou* provedl tehdejší člen orchestru Bernard Wagenaar<sup>22</sup> pro chystaný recitál písní a árií slavného barytonisty Josepha Schwarze v Carnegie Hall. Newyorskou filharmonii tehdy řídil rodilý Čech z Humpolce, Josef Stránský.<sup>23</sup> Koncert, který proběhl 28. prosince 1922, dokládá především pozvánka na koncert z dobového tisku a nalezený program

---

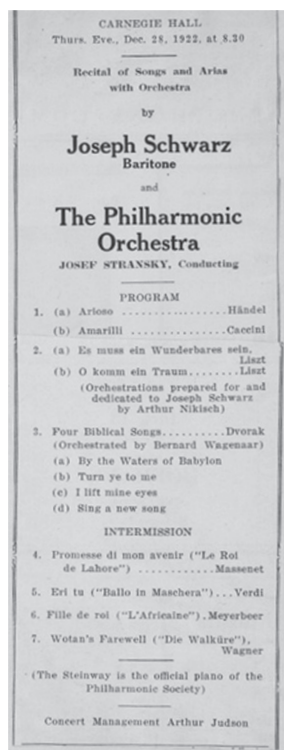
burst of joy and exultation. It was an artistic triumph and the enthusiasm of the audience knew no bounds when Dvorak himself led the charming singer upon the stage to bow her acknowledgments after two recalls. Mrs. Fisk's success was all the more eminent in that she had prepared the difficult music at five days' notice, unaided." Krouts, „Mary Krout's letter“.

<sup>21</sup> Dvořák, *Antonín Dvořák*, 344–348.

<sup>22</sup> Bernard Wagenaar (1894–1971) americký houslista, skladatel a dirigent narozený v Arnhemu v Nizozemí. Od roku 1920 působil jako houslista v Newyorské filharmonii. Roku 1927 získal americké občanství a začal vyučovat skladbu na Juilliard School of Music v New Yorku.

<sup>23</sup> Josef Stránský (1872–1936), dirigent Newyorské filharmonie od roku 1911–1923. Studoval hudbu u A. Dvořáka, Z. Fibicha, ale též ve Vídni u Brucknera. Byl velkým propagátorem hudby A. Dvořáka.





Program z archivu Newyorské filharmonie

k dané události v digitálním archivu Newyorské filharmonie.<sup>24</sup> Partitura oné orchestrální úpravy nebyla dosud objevena.<sup>25</sup> Vzhledem k neúspěšnému pátrání lze ještě předpokládat, že by part zmíněné orchestrace mohl být v držení rodiny. Doposud však nebylo možné tuto skutečnost ověřit a zůstává tak otevřena k dalšímu možnému bádání.

## Dosud neznámé provedení *Biblických písní* na festivale v Norwich 1899

Festival v Norwich má dlouholetou tradici a je jedním z nejstarších festivalů ve Velké Británii. Počátky se datují do roku 1772 a souvisejí se založením nemocnice v Norwich. V době zrodu festivalu se konal první koncert v Norwichské

<sup>24</sup> New York Philharmonic | Digital Archives . *New York Philharmonic | Digital Archives* [online]. Copyright © 2001 [cit. 26.07.2020]. Dostupné z: <https://archives.nyphil.org>

<sup>25</sup> Za účelem dohledání instrumentace byl kontaktován jak archiv orchestru Newyorské filharmonie, tak Juilliard School, kde Wagenaar vyučoval.



katedrále a započal tak tradici každoroční benefiční akce.<sup>26</sup> V roce 1884 byl založen nový, ambicióznější *Norfolk and Norwich Triennial Musical Festival* z iniciativy Richarda Mackenzie Bacona, hudebního kritika a redaktora *Quartly Musical Magazine and Reviews*.<sup>27</sup> Nově vzniklý festival byl v té době velice progresivní a podílel se na řadě premiér hudebních děl autorů britské i zahraniční provenience.

V roce 1899 přislíbila svou účast na festivalu Clara Ellen Butt, v té době již slavná anglická kontraaltistka. Ve svých čtyřiaadvaceti letech měla v rámci festivalu premiérovat Elgarovy *Písně moře*, upravené Edgarem Elgarem přímo pro její hlas. Z této skutečnosti je možné usuzovat, že právě přítomnost známé kontraaltistky vedla pořadatele k nápadu provést Dvořákovy *Biblické písně*, které byly tři roky před tím s úspěchem interpretovány zpěvačkou, též kontraaltistkou K. Fisk v londýnské Queen's Hall.<sup>28</sup> Instrumentace *Biblických písní* však nebyla doposud vydána tiskem. Vzhledem k této skutečnosti se tedy úsilí pořadatelů od samého začátku orientovalo k získání orchestrální partitury *Biblických písní* od samotného Dvořáka. Snaha organizátorů zaslat Dvořákovi dopis s žádostí o poskytnutí partitury pro zamýšlený festivalový koncert se stala tématem všech dobových recenzí, jelikož kopie dopisu s odpovědí zasláné samotným skladatelem, se stala součástí koncertního programu.

Koncert proběhl 4. října 1899 za doprovodu klavíru a také varhan. Již následujícího dne se z článku v *The Guardian* dovídáme, že se na Dvořáka obrátila ohledně partitury samotná Norwichská společnost. Na žádost společnosti skladatel reagoval dopisem, v němž mimo jiné stálo, že partituru ani její části nemůže poskytnout, jelikož písně nikdy nezamýšlel provádět veřejně. Autor článku, který označuje písně za výjimečné, dodává, že po poslechu písní je pochopitelné, proč skladatel v dopise uvedl, že písně nejsou určeny pro veřejnost. Ani další kritika *The Guardian* z 11. října 1899 tento fakt neopomíjí:

Na stejném koncertu bylo provedeno Pět Biblických písní a upřímně řečeno, byly výjimečné spíš díky dokonalému provedení slečny Butt, nikoliv proto, že by byly výjimečné sami o sobě. Hospodin jest můj pastýř je nepochybně pěkná píseň, avšak s ve všech písních je vidět ohromný nedostatek inspirace, přičemž hudba neinterpretuje nic jiného nežli povrchnost náboženské pravdy. Skladatel nicméně vysvětlil ve svém dopise, který byl vytištěn k programu, že tyto písně napsal pro své vlastní potěšení a nikdy je nezamýšlel provádět na veřejnosti. Proto bychom na něj neměli být moc přísní.<sup>29</sup>

<sup>26</sup> A. D. Bayne, *A Comprehensive History of Norwich. Jarrold and Sons*, 1869, kapitola XXII.

<sup>27</sup> Tamtéž

<sup>28</sup> Slavíková, *Dvořák a Anglie*, 166–167.

<sup>29</sup> „At the same concert Dvorak's five Biblical songs were given, and to tell the truth, they were more remarkable for the excellence of their performance by Miss Clara Butt than for any intrinsic merit

V *The Record-Union* ze dne 26. listopadu 1899 jsou nejen popisovány okolnosti týkající se žádosti partitury, ale je zde uveřejněna navíc citace dopisu zasláního Dvořákem:

Na nedávném festivalu v anglickém Norwich se udál zajímavý incident spojený s hudebními skladbami Antonína Dvořáka. Slečna Clara Butt, která je nyní na turné v USA na něm interpretovala jako jedno ze svých čísel Biblické písně českého skladatele. Tyto písně, (které podle poznámek doktora Dvořáka zkomponoval při svém pobytu v New Yorku), byly zkomponovány pro orchestrální doprovod. Ve snaze zachování neporušenosti skladby se festivalový výbor snažil od Dvořáka získat originální partituru, ale místo toho obdrželi následující odpověď: „Biblické písně jsem napsal pro své vlastní potěšení a nikdy jsem nezamýšlel je hrát na veřejnosti. Navíc jsem někde založil jak celou partituru, tak její části a nemohu ji najít.“ Víme, že paní K. Fisk Biblické písně zpívala jak zde, tak v Londýně, nicméně autor tohoto článku není v takovém postavení, aby mohl psát o hodnotě těchto písni. Avšak je velice pravděpodobné, že doktor Dvořák říkal pravdu, a to zcela v duchu svých obyčejných, přesto svérázných způsobů, když s autorem tohoto článku v tomto městě rozprávěl o textech písni (to bylo vše, o čem se v té době dalo hovořit), předtím, než se vrátil do Evropy, a podle toho, jak o nich mluvil, to bylo něco, co udělal skladatel pro sebe.<sup>30</sup>

Z dochovaných recenzí je zřejmé, že Dvořák neposkytl dílo v orchestrální úpravě do Norwich ani k tiskovému vydání, neboť je v této podobě považoval za ryze soukromou a osobní věc. Dokladem vztahu Dvořáka k tomuto dílu

---

that they possess. "God is my Shepherd" is undeniably pretty, but there is a great lack of inspiration in all the numbers and the music does not seem to attempt to interpret anything but the most superficial side of religious truth. The composer however explained in a letter which was printed in the analytical programme, that he wrote the songs for his own amusement and never intended to have them performed in public, so perhaps he should not be judged too harshly." *The Guardian*, 11. října 1899, s. 21.

<sup>30</sup> „An interesting incident in connection with one of Dvorak's compositions came out at the recent festival in Norwich, England. Miss Clara Butt, who is now in the United States, sent in as one of her numbers the five "Biblical Songs" of the Bohemian composer. These songs (which we believe, from a remark made by Dr. Dvorak to the writer, were begun, if not completed, while he was living in New York) were written with orchestral accompaniment. Desiring to preserve the integrity of the composition the Festival Committee asked Dvorak for the original score and parts, and received a reply saying: "I wrote the 'Biblical Songs' for my own amusement, and never intended to have them performed in public. Moreover, I have mislaid both the full score and parts, and cannot find them." Mrs. Katharine Fisk has sung the "Biblical Songs" here, as well as in London, we believe, but the present writer is in no position to speak of their merit. It is very probable, however, that Dr. Dvorak was simply telling the truth in his simple, unconventional way, when he said that he had composed them for his own amusement, for the writer remembers talking on the texts with him (all that could be talked about at the time), in this city, before he returned to Europe, and the composer's tone was that the work was something he had done for himself," *The Record-Union*, 26. listopadu 1899, s. 7

umocňuje také skutečnost, že zinstrumentované dílo bylo za Dvořákova života hráno vždy za přítomnosti samotného skladatele. Clara E. Butt si po vystoupení v Norwich písně zamilovala natolik, že se staly součástí jejího repertoáru a v průběhu svého života se k nim několikrát vracela. V roce 1900 je například zpívala v St. James's Hall a nevynechala je ani při svých koncertech v Austrálii v roce 1925 nebo v roce 1931. V roce 1927 písně s průvodem varhan nahrála. Vydány byly v nahrávací společnosti *EMI Records* v roce 1973 na albu s názvem *Songs And Arias* pod označením *His Master's voice* HLM 7025 a sérií *The HMV Treasury*.

## **Závěr**

O *Biblických písních* Antonína Dvořáka bylo napsáno již mnohé. Výsledkem studie je odhalení nejen nové instrumentace pro Newyorskou filharmonii, ale též provedení písní za skladatelova života na festivalu v Norwich, o němž se dosud nevědělo. Text je přínosný především svými zahraničními recenzemi z dobového tisku, které doposud nebyly publikovány. Součástí studie je též nastínění soukromého vztahu Dvořáka k tomuto dílu. Cílem textu bylo poodhalit způsob provádění *Biblických písní* a jejich následné přijetí.

## **Antonín Dvořák's Biblical Songs:**

### **A Journey from America to Europe and Back**

#### **Abstract**

The aim of this study is not only to present Bible songs but also to reveal several new facts that have not been published yet. The research was focused primarily on the foreign performance of songs and related reviews regarding the reception of the work, e.g. new facts about the performance of songs at the Norwich festival which occurred during the composer's lifetime. It also cites a review that includes a quotation of Dvořák's letter (a copy of which was part of a program) that gives us a sense of the composer's attitude to the orchestral arrangement of his songs. The study also points out an existence of yet-to-be-discovered orchestral arrangement of four Biblical songs for the New York Philharmonic Orchestra instrumented by B. Wagenaar for a singing recital by J. Schwarz in December 1922. I believe that thanks to the new facts presented in this study, it will become a valuable contribution to this Dvořák's work.

## **Biblické písně Antonína Dvořáka: cesta z Ameriky do Evropy a zpět**

### **Abstrakt**

Cílem studie bylo nejen přiblížit *Biblické písně*, ale též poodhalit několik nových skutečností, které doposud nebyly publikovány. Badatelská činnost se orientovala především na zahraniční provádění písní a s ní související recenze týkající se přijetí díla. Studie předkládá nové skutečnosti ohledně provedení písní na festivalu v Norwich za života skladatele. Související uveřejněná recenze obsahuje také citaci Dvořákova dopisu (kopie byla součástí programu), který odhaluje skladatelův vztah k orchestrální úpravě písní. Studie poukazuje na dosud nena-  
lezenou orchestrální úpravu čtyř písní pro Newyorskou filharmonii pro pěvec-  
ký recitál J. Schwarze v prosinci roku 1922 instrumentovanou B. Wagenaarem. Věřím, že studie bude svými novými informacemi cenným příspěvkem k tomuto Dvořákovu dílu.

### **Keywords**

Antonín Dvořák; Biblical songs; Norwich Festival; Clara Butt; Katherine Fisk; New instrumentation; Bernard Wagenaar; New York Philharmonic orchestra

### **Klíčová slova**

Antonín Dvořák; Biblické písně; Norwichský festival; Clara Butt; Katherine Fisk; Nová instrumentace; Bernard Wagenaar; Newyorská filharmonie

Alena Benešová  
Katedra muzikologie, FF UP Olomouc  
beneal01@upol.cz